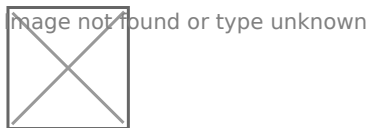

Κρυπτοχριστιανοί στον Πόντο - Η ιστορία τους

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Ο Άγιος Νικόλαος Κερασούντος

Ο Άγιος Νικόλαος Κερασούντος

Οι πρώτες πηγές για τον κρυπτοχριστιανισμό, κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είναι δύο επιστολές του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννη ΙΔ΄ (1337-1347) του Απρηνού ή Καλέκα, που απευθύνονται στον χριστιανικό πληθυσμό της Νίκαιας της Βιθυνίας τα έτη 1338 και 1340. Οι βίαιοι όμως εξισλαμισμοί, που είναι από τα κυριότερα αίτια της εμφάνισής του, μετά την πτώση της Βασιλεύουσας (1453) και της Τραπεζούντας (1461), είχαν τεράστια επίδραση στην εμφάνιση του κρυπτοχριστιανισμού.

Οι έχοντες δυνατότητα Έλληνες καταφεύγουν στη Ρωσία και στις Παραδουνάβιες χώρες. Αυτοί που έμειναν αναγκάζονται υπό το κράτος της βίας και των πιέσεων να αλλαξοπιστήσουν για να σώσουν τη ζωή, την τιμή, τις οικογένειες, τις περιουσίες τους, και κυρίως να απαλλαγούν από την καθημερινή απάνθρωπη συμπεριφορά των κατακτητών.

Ο ιστορικός Περικλής Τριανταφυλλίδης γράφει ότι «ο Έλλην ενομιζέτο και των κυνών ευτελέστερος». Οι ραγιαδες οφείλουν να φορούν μόνον μαύρα ρούχα και μόνον από χονδρό βαμβακερό ύφασμα. Το σπίτι του Έλληνα έπρεπε να είναι μονώροφο, ασοβάτιστο, και φυσικά άβαφο. Στο δρόμο όταν συναντούσε Τούρκο έπρεπε να κατέβει από το πεζοδρόμιο ή να απομακρυνθεί από το δρόμο του και να κάμει «υποκλίσεις εδαφιαίας». Συχνά υποχρεούνταν να κάνει τραπέζι σε Τούρκο με όλη την ανατολίτικη ποικιλία φαγητών και γλυκισμάτων.

Εθεωρείτο καλότυχος αν ο «φιλοξενούμενος» περιοριζόταν μόνο στο φαγητό, καθώς συχνά απαιτούσε και χρηματική αποζημίωση για την απασχόληση των... δοντιών του, το περίφημο «ντις παρασί».

Η φυσική καλλονή, η ομορφιά, ήταν επικίνδυνη πολυτέλεια τόσο για τα κορίτσια

όσο και για τα αγόρια.

Η οικονομική εξαθλίωση των ραγιάδων, μέσω φόρων, πρωταρχικό μέλημα. Ο «κεφαλικός» φόρος και ο φόρος «αγγαρειών» ήταν μερικοί από αυτούς. Ο φόρος υπό το όνομα «σαλγούνι» επιβαλλόταν πολλές φορές μέσα στο χρόνο σε όλους τους κατοίκους, αλλά την αναλογία των Τούρκων την πλήρωναν οι χριστιανοί. Από τα αυτοκρατορικά ταμεία μέχρι να φτάσει στον φορολογούμενο χριστιανό «διήρχετο από αμετρήτους σταθμούς» και σε κάθε σταθμό έπρεπε να αυξηθεί υπέρ του... σταθμάρχη. Με αποτέλεσμα, όταν έφτανε στον φορολογούμενο να υπερβαίνει το εκατονταπλάσιο του αρχικού, όπως γράφει ο Φίλων Κτενίδης.

Ο Άγιος Ευγένιος Τραπεζούντας (φωτ.: Βασίλης Καρυοφυλλίδης)

Image not found or type unknown

Ο Άγιος Ευγένιος Τραπεζούντας (φωτ.: Βασίλης Καρυοφυλλίδης)

Οι τοπικοί άρχοντες, οι περιώνυμοι «ντερεμπέηδες» (ντερέμπεης = ο μπέης του ποταμού, δηλαδή ο απόλυτος τοπάρχης στα χωριά κατά μήκος ενός ποταμού),

ήταν ασύδοτοι.

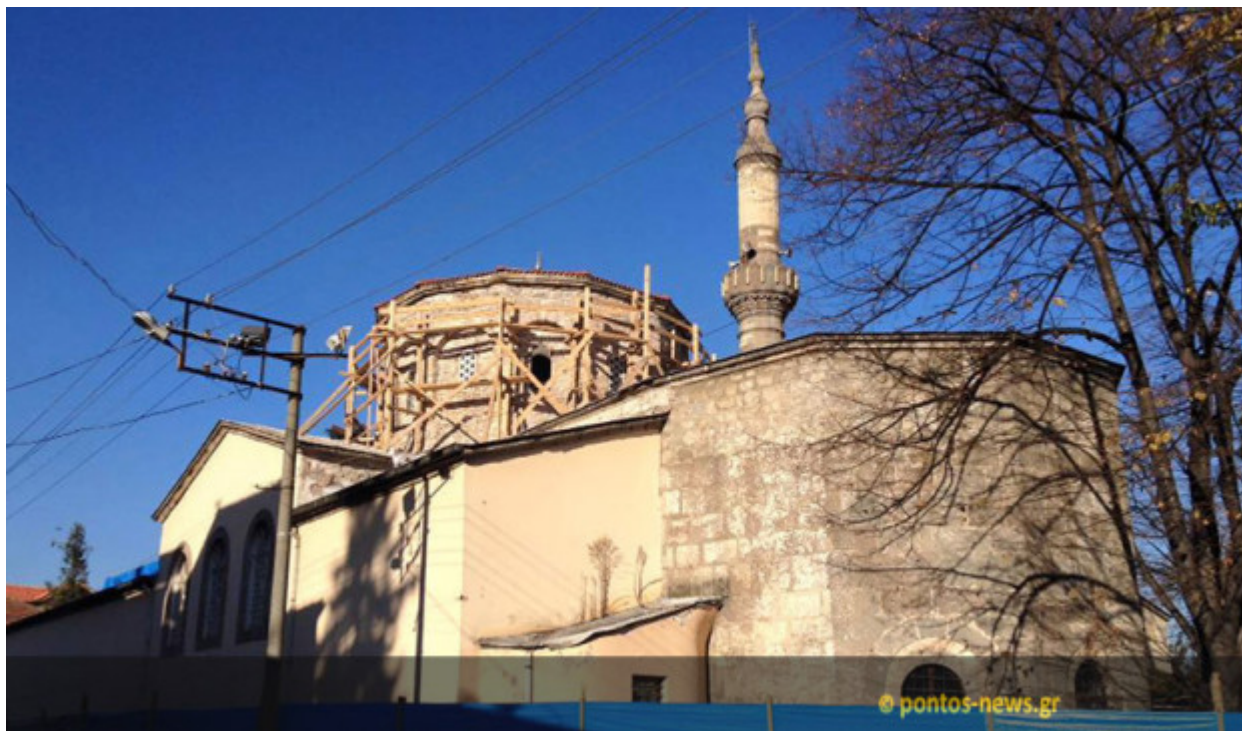
Κάτω από αυτές τις συνθήκες ξεπήδησαν οι κρυπτοχριστιανοί. Οι κρυπτοχριστιανοί στον Πόντο ονομάζονταν και «κλωστοί» από το ρήμα «κλώθω», «κλώσκουμαι». Δήθεν ήταν μουσουλμάνοι, και αφού εκχριστιανίστηκαν επέστρεψαν στο Ισλάμ. Στην Κρήτη, ονομάζονταν «κουρμουλήδες» και στην Κύπρο «λινόβάμβακες».

Ο εξισλαμισμός γίνονταν για λόγους φανατισμού αλλά και για σταθερή επικράτηση των κατακτητών. Η Ορθοδοξία ήταν ικανή να κρατήσει ισχυρά δεμένους τους υπόδουλους στον εθνικό κορμό. Έτσι και αυτοί που αναγκάστηκαν να αφήσουν την ελληνική γλώσσα, π.χ. οι Καραμανλήδες, δεν έχασαν την εθνική τους ταυτότητα. Αντίθετα, όσοι αλλαξοπίστησαν έκοψαν τους δεσμούς τους με το έθνος και ας κράτησαν την γλώσσα. Τέτοια παραδείγματα οι τουρκοκρητικοί, οι βαλαάδες στην Μακεδονία, οι οφλήδες και οι τονιαλήδες στον Πόντο. Όσοι εξισλαμίζονταν απέφευγαν τις καθημερινές πιέσεις, ήταν για αυτούς μια λύτρωση· τους δίνονταν προνόμια, χρήματα και εξουσία.

Οι περισσότεροι από αυτούς παρέμειναν κρυφά χριστιανοί. Διατήρησαν τη γλώσσα τους και πολλοί στην περιοχή του ποταμού Όφι έχουν ελληνικά επίθετα.

Λέγεται ότι κάποιος μωαμεθανός κάτοικος της περιοχής του Όφι, σε ανακριτικό γραφείο, έδινε τα στοιχεία του –όνομα, διεύθυνση, κτλ.–, και έπρεπε να πει το και το όνομα του παππού του. Στην επίμονη απαίτηση του ανακριτή του απάντησε «Εφέντη, κουρτουλάμα θυμιαντό τζικάρ», δηλαδή «Κύριε μην πολυσκαλίζεις, θα βγει θυμιατήρι», θέλοντας να του πει ότι ο παππούς του ήταν ιερέας.

Ολόκληρα χωριά στον Πόντο κατοικούνταν από κρυπτοχριστιανούς, οι οποίοι έπρεπε όμως να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ως μωαμεθανοί. Ήταν υποχρεωμένοι να πηγαίνουν τακτικά στα τζαμιά για το τακτικό ναμάζι, ασχέτως με το είδος της προσευχής που σιγοψιθύριζαν. Όταν πέθαινε κάποιος, ενώ οι Τούρκοι μολάδες μετέφεραν τη σορό, την ίδια ώρα σε κρυφό χριστιανικό ναό έψαλλαν τη νεκρώσιμη ακολουθία. Πολλές φορές τον έθαβαν κρυφά η έθαβαν ένα ανδρείκελο στα μωαμεθανικά νεκροταφεία.

Η Παναγία Χρυσοκεφάλου της Τραπεζούντας (φωτ.: Βασίλης Καρυοφυλλίδης)

Διηγούνται ότι την Κρώμνη για 12 ολόκληρα χρόνια την επισκέπτονταν ένας Χότζας ο οποίος έκανε τις προσευχές του μαζί με τους κατοίκους, οι οποίοι ψιθύριζαν προσευχές αλλά... στον Χριστό. Σε ένα ταξίδι του στην Κρώμνη αντάμωσε στο δρόμο μια ομάδα ανθρώπων που κουβαλούσαν πάνω σε φορείο έναν άρρωστο. Ρωτώντας έμαθε ότι τον πήγαιναν για αλλαγή κλίματος και θεραπεία στην Αργυρούπολη. «Πατριώτες, τους είπε, να τον πάτε στην Κρώμνη. Εκεί οι άνθρωποι δεν παθαίνουν. Δέκα χρόνια δεν είδα ούτε μια κηδεία».

Είναι βέβαιο ότι με την Ανταλλαγή δεν έφυγαν όλοι εξ αιτίας του πολέμου. Σε ορισμένες περιοχές αρκετοί κρυπτοχριστιανοί δεν μπόρεσαν να φανερωθούν. Υπήρχαν επίσης γάμοι χριστιανών η κρυπτοχριστιανών με Τούρκους. Πολλά παιδιά, κατά τη διάρκεια των διωγμών των Ελλήνων, έμειναν ορφανά η απήχθησαν από Τούρκους.

Στο βιβλίο του Ο πολιτισμός του Πόντου, ο Ομέρ Ασάν γράφει ότι κατά την έρευνά του να ανακαλύψει την ταυτότητα των προγόνων του, και σε ερώτηση πώς έμαθαν την ελληνική γλώσσα, τα ρωμαίικα όπως τα λένε, έλαβε την εξής απάντηση «Εμείς αυτήν τη γλώσσα μιλούσαμε. Τα τουρκικά τα μάθαμε μετά».

Το 2001, σε επίσκεψη συλλόγου στον Πόντο και κατά τη μετάβασή τους στη Μονή Αγίου Γεωργίου Περιστερεώτα, ένας από τους εκδρομείς ρώτησε στη διαδρομή μια γυναίκα αν είναι στον σωστό δρόμο.

Άκουσε αυτή τα ποντιακά που μιλούσαν, και ρώτησε αν όλοι οι εκδρομείς είναι

«δικοί μας». Όταν πήρε θετική απάντηση, γύρισε και είπε: «κι εγώ δικιά σας είμαι».

Το 1991-1992, στην προσπάθεια εισδοχής της Τουρκίας στην Ενωμένη Ευρώπη, αναδείχθηκαν από την κρατική τους τηλεόραση ζητήματα γλωσσικά-μειονοτικά. Ορόσημο ήταν η συνέντευξη μιας γριάς Πόντιας μουσουλμάνας σε Τουρκάλα δημοσιογράφο. Στην ερώτηση «ποια είναι η γλώσσα που μιλάτε», η Πόντια γιαγιά δεν χάρισε κάστανα: «η γλώσσα που μιλάω δεν είναι τουρκικά, και από τον αέρα δεν τα έμαθα»!

Σήμερα σε 60 χωριά της Τραπεζούντας, κυρίως στην περιοχή του Όφι, ζουν –σύμφωνα με συντηρητικούς υπολογισμούς–, περίπου 300.000 κρυπτοχριστιανοί. «Στο χωριό, στην πόλη, στο σχολείο, μας έμαθαν ότι είμαστε Τούρκοι. Στη γειτονιά, στο σχολείο, στη δουλειά, μιλούσαμε τα τουρκικά. Όμως, στο σπίτι, στο χωριό, η γιαγιά, ο παππούς μου, όλοι στην οικογένεια μιλούσαν μεταξύ τους τη γλώσσα που ονομάζανε ρωμαίικα. Επομένως τι ήμασταν εμείς; Ρωμιοί ή Τούρκοι;» αναρωτήθηκε ο Ομέρ Ασάν όταν ξεκίνησε την έρευνα του.

Πηγές:

Φίλων Κτενίδης, «Οι κρυπτοχριστιανοί του Πόντου», διάλεξη στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 20/5/1954.

Περ. Ποντιακά φύλλα.

Κυριακή Χρυσουλίδου, «Οι κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» (μεταπτυχιακή εργασία), ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2008.

«Νέα Πρωία» (neaproia.wordpress.com).

(Με την ευκαιρία της ομιλίας του καθηγητή κ. Στάθη Πελαγίδη στο ΙΘΤΠ την Τετάρτη 6 Απριλίου 2016 και ώρα 19:00 με θέμα «Κρυπτοχριστιανοί ή κρυπτομουσουλμάνοι; Το κρυπτοχριστιανικό ζήτημα στον Πόντο».)

Θεόδωρος Ν. Ρωμανίδης, Σύλλογος Ποντίων Ν. Ξάνθης

Πηγή: pontos-news.gr